

Nr 144.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående understöd åt vissa lärarinnor, som på grund av folkskoleväsendets omorganisation förlorat sin anställning; givnen Stockholms slott den 26 februari 1937.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts,
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Arthur Engberg.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 26 februari 1937.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Engberg anför därefter följande:

Under punkten 148 av 1937 års åttonde huvudtitel har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, beräkna till *Folkskolor m. m.: Understöd åt vissa lärarinnor, som på grund av folkskoleväsendets omorganisation förlorat sin anställning*, för budgetåret 1937/1938 ett förslagsanslag av 22,000 kronor.

Jag anhåller nu att ånyo få anmäla denna fråga för Kungl. Maj:t.

Genom proposition nr 134/1934 framlade Kungl. Maj:t förslag om understöd åt vissa lärarinnor vid mindre folkskola och biträdande lärarinnor vid folkskola, vilka på grund av skolväsendets omorganisation förlorat sin anställning.

I ett i ärendet avgivet utlåtande hade *statskontoret* uttalat sig angående de principiella förutsättningar, som borde föreligga för understöds beviljande, ävensom angående grunderna för understödsbeloppens beräkning. Härom anförde ämbetsverket i huvudsak följande.

Statskontoret hade i utlåtande den 8 oktober 1932 uttalat, att det syntes vara med billighet överensstämmande, att sådana lärarinnor, varom nu vore fråga, i de fall, där verkligt ömmande omständigheter föreläge, finge komma i åtnjutande av något understöd. Denna uppfattning ansåge sig ämbetsverket böra vidbliva. Enligt vad i skolöverstyrelsen inhämtats, torde den personalgrupp, som det här gällde, omfatta högst ett femtiotal lärarinnor, vilka genom de vidtagna organisationsändringarna inom skolväsendet kunde beräknas bli avskedade från sina tjänster. Av dessa torde dock ett större eller mindre antal kunna förväntas erhålla sin utkomst med annat arbete inom skolväsendet eller annorstädes. Det vore givetvis icke rättvist att lämna ifrågavarande lärarinnor, i den mån annan sysselsättning icke kunde beredas dem, helt utan understöd, då ämneslärarinnor vid statsunderstödda privatläroverk och vissa småskollärarinnor vid privatläroverkens förberedande klasser redan tillerkänts dylik förmån. Å andra sidan borde, såsom av 1933 års riksdag i skrivelse nr 256 framhållits, tillses, att statsverket icke lämnade hjälp i andra fall än sådana, där billighetsskäl motiverade ett ingripande från statens sida.

Såsom allmän förutsättning för understöd borde gälla, att i ekonomiskt hänseende verkligt ömmande omständigheter vore för handen, vilket bland annat innebure, att understöd till gift lärarinna borde beviljas endast i det fall att, enligt verkställd utredning, mannen vore urståndsatt att försörja hustrun och familjen i övrigt.

För att komma i fråga till understöd borde vidare vederbörande i minst fem år hava varit anställd vid mindre folkskola eller såsom biträdande lärarinna vid folkskola.

Därest tjänstetiden understege tio år, syntes understödet böra utgå allenast med ett engångsbelopp, varierande efter tjänstetidens längd, men högst uppgående förslagsvis till ett års avlöning.

För lärarinnor med tjänstetid av minst tio år borde understödet kunna bestämmas till ett årligt belopp, varierande efter antalet tjänstår, förslagsvis sålunda, att understödet utginge vid en tjänstetid av

intill 15 år med	$\frac{5}{12}$	av senast åtnjuten	årslön,
» 20 » »	$\frac{6}{12}$	» » » »	,
» 25 » »	$\frac{7}{12}$	» » » »	,
därefter	» $\frac{8}{12}$	» » » »	.

I intet fall borde det årliga understödet utgå med belopp överstigande 1,500 kronor och ej heller under längre tid än intill dess vederbörande uppnått 60 år, d. v. s. inträdde i pensionsåldern.

Prövningen av understödsfrågor av förevarande art ankomme givetvis

på riksdagen, antingen fråga vore om engångsbelopp eller om årligt understöd.

Därest emellertid, sedan årligt understöd beviljats, vederbörande erhöle mera stadigvarande anställning vid statlig eller statsunderstödd läroanstalt eller eljest finge sin ekonomiska ställning så ändrad, att förutsättningarna för understödets åtnjutande icke längre vore för handen, torde understödet böra i fortsättningen bortfalla eller i varje fall vederbörligen reduceras. Med hänsyn härtill syntes den anordningen böra träffas, att, sedan understödet för första året tillgodonjutits, en årlig prövning av understödsbehovet skulle äga rum genom skolöverstyrelsen, som, i händelse skäl därtill funnes föreligga, ägde att förklara, att understöd ej vidare skulle utgå, eller att det skulle på visst sätt nedsättas. För möjliggörande av sådan prövning borde vederbörande vara skyldig att, därest fortsatt understöd önskades, före utgången av varje budgetår till skolöverstyrelsen inkomma med ansökning därom, varvid redogörelse borde lämnas för sökandens anställningsförhållanden och ekonomiska ställning samt de förändringar däri, som kunde hava inträtt.

Självfallet vore, att de i det föregående angivna grunderna för understöds meddelande borde kunna jämkas i såväl ena som andra riktningen, i den mån särskilda omständigheter därtill föranledde.

De av statskontoret sålunda angivna riktlinjerna förordades i propositionen nr 134/1934.

Riksdagen biföll (skrivelse nr 293/1934) Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning. Riksdagen anförde därvid bland annat, att de av statskontoret uppdragna riktlinjerna hade syntes riksdagen lämpligt avvägda och att riksdagen alltså medgäve, att desamma lades till grund för understödsfrågornas bedömande. Givetvis skulle prövningen av understödsfrågorna ankomma på riksdagen, antingen fråga vore om engångsbelopp eller om årligt understöd.

Sedermera har riksdagen beviljat understöd åt ytterligare ett antal lärarinnor av ifrågavarande kategori. Sedan budgetåret 1935/1936 utgå de sålunda beviljade understöden från ett särskilt under åttonde huvudtiteln uppfört förslagsanslag, vilket för närvarande är uppfört med ett belopp av 18,600 kronor.

Nu föreligga ytterligare några ansökningar från lärarinnor, tillhörande ifrågavarande kategori, däribland från förra lärarinnan vid Viggens mindre folkskola i Nyskoga skoldistrikt Herta Matilda Larsson och förra lärarinnan vid Lappvattnets mindre folkskola i Burträsk skoldistrikt Lovisa Viktoria Strid, född Boström.

Av handlingarna i ärendet inhämtas bland annat följande:

Herta Matilda Larsson har anhållit om understöd såsom lärarinna vid mindre folkskola, vilken entledigats på grund därav, att tjänsten till följd av organisatoriska åtgärder blivit indragen.

Sökanden, som är född den 14 mars 1895 och ogift, har avlagt småskolläraryxamen i Skara år 1917. Därefter har hon under tiden den 1

mars 1918—den 30 juni 1922 tjänstgjort inom åtskilliga skoldistrikt såsom vikarierande lärarinna vid ett antal småskolor och en mindre folkskola, motsvarande tillhoppa 4 läsår. Hon antogs från och med den 1 juli 1922 till lärarinna vid Viggens mindre folkskola inom Nyskoga skoldistrikt. Denna tjänst innehade hon under 6 år, men blev med anledning av skolans omläggning till folkskola av andra C-formen uppsagd från och med den 1 juli 1928. Alltsedan dess har sökanden varit utan fast anställning såsom lärarinna och allenast tjänstgjort såsom vikarie under sammanlagt 2 1/2 månader. — Enligt uppgift av kommunalnämndens ordförande i Häggums socken, varest sökanden numera är bosatt, har hon såsom föräldralös uppfostrats å allmänna barnhuset i Stockholm, är medellös och utan anställning samt har fortfarande oguldna studieskulder.

Sökandens avlöningsförmåner utgjorde vid tiden för entledigandet sammanlagt 1,979 kronor 28 öre.

Skolöverstyrelsen har i utlåtande den 6 november 1936 tillstyrkt ansökningen samt uttalat, att — då sökandens ifrågakommande tjänstgöringstid uppginge till fulla 10 år — understödsbeloppet borde bestämmas till $\frac{5}{12}$ av nämnda avlöningsförmåner eller i avrundat tal 820 kronor. Viss ersättning, som vid tiden för entledigandet tillkommit sökanden för undervisning i slöjd samt i ersättningsskola, syntes vid understödets bestämmande icke kunna komma i betraktande.

Statskontoret har i utlåtande den 12 februari 1937 visserligen ansett det tveksamt, huruvida ersättning av ifrågavarande art borde utgå, när framställning därom gjordes så långt efter det vederbörandes anställning upphört, men med hänsyn till omständigheterna i ärendet har ämbetsverket ej velat motsätta sig bifall till skolöverstyrelsens förslag.

Lovisa Viktoria Strid, född *Boström*, har jämväl anhållit om att komma i åtnjutande av understöd av ifrågavarande art.

Sökanden är gift med en hemmansägare i Burträskes socken. Hon är född den 5 april 1886. Efter tjänstgöring vid skolor inom Burträskes skoldistrikt sedan år 1903 entledigades hon från och med den 7 januari 1924 från sin befattning med anställning tills vidare vid Mjövattnets mindre folkskola i nämnda skoldistrikt på den grund, att denna mindre folkskola förändrats till egentlig folkskola. Under tiden därefter intill utgången av läsåret 1926—1927 var hon förordnad på viss tid såsom lärarinna vid mindre folkskolan i Lappvattnet inom samma skoldistrikt, från vilken tjänst hon vid sistnämnda tidpunkt entledigades, enär även denna skola skulle omorganiseras. Sedermera har sökanden innehaft endast kortare vikariat såsom lärarinna.

Makarna Strid hava två barn i åldern 19 och 17 år. Fattigvårdsstyrelsens samt hälsovårdsnämndens ordförande i Burträskes socken hava intygat dels att makarna Strids tillgångar utgöras av ett hemman, taxeringsvärderat till 4,200 kronor, jämte kreatur och annan lös egendom till ett värde av 1,200 kronor, medan deras skulder uppgå till sammanlagt omkring 5,000 kronor, dels ock att mannen Strid under åren 1935 och 1936 varit sinnessjuk och inom den närmaste tiden komme att intagas på Umeådalens sjukhus.

Sökanden räknade vid entledigandet år 1924 13 1/2 och vid entledigandet år 1927 17 tjänstår. I den förra tjänsten uppgingo hennes sam-

manräknade avlöningsförmåner till 2,520 kronor 60 öre och i den senare tjänsten till 1,740 kronor 75 öre.

Skolöverstyrelsen har i utlåtande den 5 februari 1937 tillstyrkt ifrågasvarande framställning under framhållande, att det syntes överstyrelsen riktigast, att vid bestämmandet av understödets storlek toges hänsyn till de förhållanden, som rådde, då sökanden år 1924 entledigades från sin befattning med anställning tills vidare. I enlighet med förut i liknande fall tillämpade grunder borde understödet bestämmas till $\frac{5}{12}$ av åtnjuten årslön, eller sålunda till 1,050 kronor.

I utlåtande den 16 februari 1937 har *statskontoret* anfört i huvudsak följande:

Då sökanden vore gift och sedan en längre tid haft sitt uppehälle på annat sätt än genom arbete såsom lärarinna, syntes tvekan kunna råda om framställningen borde bifallas. Med hänsyn till de ömmande omständigheter, som i detta fall förelåge, ville statskontoret dock icke motsätta sig, att understöd finge utgå. Understödet syntes emellertid böra beräknas med utgångspunkt från sökandens årslön i senaste anställning, eller 1,740 kronor 75 öre, och beräknas till $\frac{6}{12}$ av detta belopp, vilket utgjorde 870 kronor för år. Att, på sätt skolöverstyrelsen föreslagit, taga den av sökanden tidigare uppburna, högre lönen till utgångspunkt för beräkningen syntes icke böra komma i fråga.

Det synes mig skäligt, att jämväl ifrågasvarande två lärarinnor erhålla understöd av här förevarande slag. Mot beräkningen av understödet till Herta Matilda Larsson har jag icke någon erinran att göra. Beträffande understödet åt Lovisa Viktoria Strid ansluter jag mig till statskontorets uppfattning.

Departementschefen.

I detta sammanhang vill jag vidare anmäla, att framställning gjorts angående understöd åt förra lärarinnan vid Lundsjöns mindre folkskola i Aspås skoldistrikt Erika Petronella Vidgren, född Persson. Framställningen, som förordats av skolöverstyrelsen, har emellertid avstyrkts av statskontoret, som funnit allmänna förutsättningar för understöd i förevarande fall icke föreligga. Jag ansluter mig till denna statskontorets uppfattning.

De av mig sålunda förordade understöden uppgå till ett sammanlagt belopp av 1,690 kronor. Då förevarande anslag för innevarande budgetår är uppfört med 18,600 kronor, skulle för nästkommande budgetår erfordras en anslagsökning till i avrundat tal 20,300 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att årligt understöd må under de närmare villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna skäl fastställa, från och med budgetåret 1937/1938 tills vidare utgå till

a) förra lärarinnan vid Viggens mindre folkskola i Nyskoga skoldistrikt Herta Matilda Larsson med 820 kronor;

Kungl. Maj:ts proposition Nr 144.

b) förra lärarinnan vid Lappvattnets mindre folkskola i Burträsk skoldistrikt Lovisa Viktoria Strid, född Boström, med 870 kronor;

dels ock till Folkskolor m. m.: Understöd åt vissa lärarinnor, som på grund av folkskoleväsendets omorganisation förlorat sin anställning, för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av kronor 20,300.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Gösta Lagergrehn.